

XALQARO E'TIROF ETILGAN BUXGALTERIYA HISOBİ ANDOZALARINING XUSUSIYATLARI

Abdusattorov Sodiqjon Hakim o'g'li

Namangan muhandislik-texnologiya instituti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada "Xalqaro e'tirof etilgan buxgalteriya hisobi andozalarining xususiyatlari" xususida so'z boradi. Buxgalteriya hisobi ma'lum bir xo'jalik yurituvchi sub'ekt to'g'risida moliyaviy ma'lumotlarni aniqlash, qayta ishlash va moliyaviy hisobot shaklida faoliyat yurituvchi sub'ektning moliyaviy holatiga qiziquvchi foydalanuvchilarga ma'lumotni yetkazib berishni amalga oshiradigan axborot tizimidir.

Kalit so'zlar

buxgalteriya, xalqaro andoza, moliya, makroiqtisodiyot, buxgalteriya hisobi.

Barchamizga ma'lumki, mamlakatimizning har bir sohasida chuqur iqtisodiy islohotlar olib borilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 19- sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3946-sonli Qarori, "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi, "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish" Davlat dasturida belgilangan ustuvor vazifalarni amalga oshirish hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 -yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi" da belgilangan vazifalardan kelib chiqib, milliy iqtisodiyotni isloh qilishning ilmiy asoslarini aniqlashga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqish ushbu anjumaning vazifalaridan biridir.

Zamonaviy buxgalter va har bir rahbar xodim tomonidan bank yoki kompaniyani rivojlanishi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashida duch kelinayotgan iqtisodiy muammolarni hal qilishda o'z buxgalterlariga ishonch hosil qilgani holda, ularni yuqori malakasi va ish tajribalari xalqaro amaliyot, ya'ni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga tayanib eng yaqin yordamchi deb qarashi zarur. Bu esa Respublikamiz iqtisodiyotidan rivojlanishining muhim omillaridan biriga aylanadi.

Buxgalteriya hisobi ma'lum bir xo'jalik yurituvchi sub'ekt to'g'risida moliyaviy ma'lumotlarni aniqlash, qayta ishlash va moliyaviy hisobot shaklida faoliyat yurituvchi sub'ektning moliyaviy holatiga qiziquvchi foydalanuvchilarga ma'lumotni yetkazib berishni amalga oshiradigan axborot tizimidir.

Buxgalteriyaning maqsadi – turli foydalanuvchilarni ma'lumotga bo'lgan ehtiyojini, ushbu ma'lumotni olish uchun eng kam sarf-xarajatlar bilan qondirishdir. O'z-o'zidan ma'lumki qarorlarni qabul qilish uchun axborot tizimdan foydalanish natijasida olinishi mumkin bo'lgan iqtisodiy naflar ushbu tizimga ketgan xarajatlardan ustun bo'lishi lozim.

Dunyoda buxgalteriya hisobining ko'plab modellari mavjud. Ularning turlicha bo'lishiga turli mamlakatlar korxonalari faoliyat ko'rsatadigan tarixiy, siyosiy, iqtisodiy va geografik sharoitlar sabab bo'ladi. Tarkibi ancha xilma-xil bo'lgan va kompaniyalar egalari tobora operativ boshqaruvdan ajralib turadigan ko'plab sarmoyadorlar va qarz beruvchilarga ega bo'lgan mamlakatlarda moliyaviy va buxgalteriya ma'lumotlari kompaniyaning farovonligi to'g'risidagi ma'lumotlarning eng muhim manbai hisoblanadi. Ushbu mamlakatlarda (Buyuk Britaniya, AQSh) moliyaviy hisobot investorlar va qarz beruvchilarning axborot ehtiyojlariga yo'naltirilgan bo'lib, sezilarli tahlilliligi bilan ajralib turadi. Boshqa mamlakatlarda (Shveytsariya, Germaniya, Yaponiya) moliyaviy siyosat biznes ehtiyojlarining muhim qismini qondiradigan juda oz sonli juda katta banklar tomonidan belgilanadi.

Qo'shimcha moliyaviy investitsiyalarni asoslash uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar manfaatdor tomonlarning bevosita aloqalari jarayonida shakllanadi. Bunday holda hisobot berish kreditorlar banklarining manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan. Moliyaviy hisobotlar bu erda batafsilroq emas va aktivlarni baholashda konservatizm tamoyillarini hisobga olgan holda tuziladi. Hukumatlar milliy resurslarni boshqarishda hal qiluvchi rol o'ynaydigan mamlakatlarda (Frantsiya, Shvetsiya) buxgalteriya hisobi davlat rejalashtiruvchilarining ehtiyojlariga yo'naltirilgan. Firmalar buxgalteriya hisoboti va hisobotining qat'iy me'yorlariga rioya qilishga majbur.

Mamlakatning buxgalteriya tizimi uning xalqaro ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlariga bog'liq bo'lishi mumkin. Buxgalteriya hisobi texnologiyalari eksport qilinadi va import qilinadi. Shunday qilib, Qo'shma Shtatlar geografik yaqinligi va yaqin iqtisodiy aloqalari tufayli Kanadaning buxgalteriya amaliyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Shuningdek, Yaponiyada buxgalteriya hisobining Amerika standartlari keng qo'llaniladi, bu esa Yaponiya kapitalining Amerikaga kengayishi bilan izohlanadi. Buyuk Britaniya (Metropolitanat) o'zining sobiq mustamlakalarida buxgalteriya hisobi nazariyasi va amaliyotining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ular orasida Avstraliya, Yangi Zelandiya, Malayziya, Hindiston va boshqalar bor.

Britaniyalik amerikalik - kichik va o'rta investorlarning yuqori darajada rivojlangan fond bozorlaridagi axborot ehtiyojlarini qondirishga asoslangan. U axborotni oshkor qilishning maksimal darajasi va sifati, shuningdek, hukumat aralashuvining nisbatan past darajasi bilan tavsiflanadi. Ushbu model Buyuk Britaniya, AQSh, Niderlandiya tomonidan qo'llaniladi.

Qit'a modeli - asosiy investorlar banklardir. Ushbu modelni aksariyat Evropa mamlakatlari - Frantsiya, Germaniya, Daniya va boshqalar, shuningdek Yaponiya ta'qib qilmoqda. Ushbu mamlakatlarning biznesi kompaniyalarning asosiy moliyaviy ehtiyojlarini qondiradigan banklar bilan chambarchas bog'liqdir. Buxgalteriya hisobi qonun bilan tartibga solinadi va juda konservativ hisoblanadi.

Janubiy Amerika modeli - aniq davlat ehtiyojlariga, birinchi navbatda soliqqa yo'naltirilgan. Ushbu model mamlakatlari hisobotlarning katta bir xilligi va unchalik murakkab emasligi, shuningdek inflyatsiyani hisobga olish mexanizmlari bilan ajralib turadi. U Amerikaning janubiy qit'asi mamlakatlarida - Argentina, Braziliya, Chili, Urugvay va boshqalarda qo'llaniladi.

Islom modeli - Turkiya, Eron, Pokiston va boshqalar kabi mamlakatlar tomonidan qo'llaniladi. Ular o'zlarining huquqiy tizimlarini diniy g'oyalar ta'siri ostida quradilar. Shunday qilib, Qur'onda sudxo'rlik taqiqlanganligi sababli, buxgalteriya hujjatlari moliyaviy bo'lmagan operatsion foyda mexanizmini ko'rsatolmaydi. Shu bilan birga, kompaniyalarning resurslari va qarzlari bozor narxlarida hisobga olinadi.

Shu kabi madaniy va iqtisodiy vaziyatlar va buxgalteriya hisoboti va hisobot tizimiga bir xil yondashuvlar bilan uchta mamlakat guruhini ajratish mumkin. Bu sizga milliy buxgalteriya tizimlarini birlashtirish, ularni bir qator belgilariga ko'ra tasniflash imkonini beradi. Buxgalteriya hisoboti va hisobot tizimlarini tasniflash bilan turli mamlakatlarning etakchi olimlari shug'ullanadilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, buxgalteriya hisobi modellariga bo'linish juda o'zboshimchalik bilan amalga oshiriladi - mutlaqo bir xil buxgalteriya tizimiga ega ikkita mamlakat yo'q. Boshqa tomondan, jahon iqtisodiyotidagi ob'ektiv jarayonlar tufayli buxgalteriya hisobini xalqaro standartlashtirish zarurati yaqqol namoyon bo'lmoqda. Bir qator tashkilotlar buxgalteriya hisobi va hisobot standartlarini unifikatsiya qilish muammolari bilan shug'ullanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, 21-asrda axborot eng qimmatli manbaga aylanishi kutilmoqda. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy axborotni biznes qarorlarini qabul qilishning eng muhim vositasi deb hisoblash mumkin, chunki uning sifati investitsiyalarni jalb qilish samaradorligiga va pirovard natijada korxonalarning moliyaviy holatiga bog'liq. Umid qilamizki, Rossiya korxonalari xalqaro biznes bilan bir tilda gaplashadi va tashqi bozorlarda teng huquqli sheriklar sifatida ko'riladi, bu esa xalqaro kapital bozorlari tomonidan taqdim etilgan keng imkoniyatlardan to'liq foydalanish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston respublikasi buxgalteriya hisobining milliy standartlari BHMS. 21-sonli, Tarjimonlar: prof. A.Sotvoldiev va O.Masharipov. Toshkent – 2002.
2. Norbekov D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. T.: - 'Iqtisod-moliya', 2006.
3. Sotivoldiyev A.S. Zamonaviy buxgalteriya hisobi. T.: - 2002.
4. U. I. Inoyatov, S. D. Yusupova, F. R. Salimbekova. Buxgalteriya hisobi. Toshkent – 2011.
5. Nidlz B., Anderson X., Kolduell D, Printsipi buxgalterskogo ucheta, (pod. Red. V. Sokolova), - M.: FiS, 1994.
6. Buxgalteriya hisobining milliy standartlari (BHMS). O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining oylik nashrlar to'plami. 2000-2002.
7. Vud F. Buxgalterskiy uchot dlya predprinimateley. - M.: FiS, 1993.
8. Ibragimov A., Karimov A. Xorij sarmoyalari buxgalteriya hisobi, - T.: O'zbekiston, 1999.
9. Pankov D. Buxgalterskiy uchot i analiz v zarubejnix stranax. - Mn: Ekoperspektiva, 1998.